

מעלת עשרת ימי תשובה ב'

א

כתוב במשנת ר' אהרן (מאמר סמר מפחדך כו' או' ג') וז"ל באמת הי' צריך להיות שבנקל ישיג אדם מעלת האהבה, שהרי כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם (משלי כז, יט) ופי' הגר"א דקאי על הקב"ה וישראל וכו'. וכיון שהאהבה מצד הקב"ה קודמת, הרי בטבע שזה צריך לעורר אהבה אל הקב"ה, אך העוונות מבדילין, כמ"ש (ישעי' נט, ב) כי אם עוונותיכם היו מבדילים ביני וביניכם, ואף שאמרו כי מחיצה של ברזל אינה מפסקת בין ישראל לאביהם שבשמים (סוטה לח:), מחיצה של ברזל אינה מפסקת, אבל החטא מבדיל. אולם בימי הרצון הקב"ה מתקרב אלינו כמ"ש דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב (ישעי' נה, ו), הרי שישנה התקרבות מבלי להביט אל מעשינו, ועי"ז נקל לבא לידי הרגש האהבה, וההתקרבות היא בדרגת הקירוב הגדול ביותר, וכמו שאמרו שאני שופר כיון דלזכרון כלפנים דמי (ר"ה כו.), והעיר הגר"ר ישראל סלנטר כמה צריך לקשט עצמו ובפנימיותו ככה"ג הנכנס לפנים, גם ידוע גודל הסכנה בזה, ויו"ט הי' עושה

כשהי' יוצא בשלום בלי פגע (יומא ע.), וזוהי ההתקרבות היותר גדולה האפשרית, שהרי השראת השכינה בקה"ק הי' באופן ניכר ומבהיל עד שמפורש בירושלמי (יומא פ"א ה"ה) וכל אדם לא יהי' באהל מועד (ויקרא טז, יז) לרבות אפילו אותם שכתוב בהם ודמות פניהם פני אדם, והיינו המלאכים, והוא מתוקף ההתגלות, ואמרו עוד בויקרא רבה (כא, יב) אמר רב אבהו וכהן גדול לא אדם הי' אלא כההוא דאמר ר' פנחס בשעה שהי' רוח"ק שרוי עליו היו פניו בוערות כלפידים עליו, ע"כ. וכיון שיש התקרבות מצד הקב"ה הרי נקל לבא לידי השגות גבוהות, אם האדם רק מכוין לבו ומתקרב קצת אל הקב"ה וזהו אני לדודי ודודי לי עכ"ל דבריו הק'.

ועי' במדרש תנחומא פ' וישלח (סי' ב') על הפסוק וזה נתן קולו לפני חילו כי רב מאוד מחנהו, כי עצום עשה דברו כי גדול יום ה' ונורא מאוד ומי יכילנו. וז"ל "וזה נתן קולו" - זה ראש השנה שבו תקיעת שופר, לפני חילו אלו ישראל שהן מזדעזעין וחרדין מקול השופר וחוזרין בתשובה כדי לזכות בדין ביום הכפורים, "כי גדול יום ה' ונורא מאד ומי יכילנו" - זה יום הכפורים שבו

ספרי חיים וספרי מתים נחתמים, ומנין אתה אומר שבהללו עשרת ימים שבין ראש השנה ליום הכפורים שבהן הכתוב מדבר, שכן ישעי' מזהיר את ישראל ואומר להן (ישעיה א, טז) רחצו הזכו הסירו רוע מעלליכם וגו' למדו היטב דרשו משפט וגו' הרי תשובה, ואח"כ לכו נא ונוכחה זה יום העשור שהוא יום תוכחה שבו הקדוש ברוך הוא מלבין עונותיהם של ישראל שנאמר (שם א, יח) אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו. "כי רב מאד מחנהו" - אלו המלאכים שמלמדין זכות וחובה, "כי עצום עושה דברו" - מי עצום מהם עושה דברו, אמר רבי הונא בשם רבי חייא אלו ישראל שהקדימו עשי' לשמיעה ואמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע (שמות כד, ז), בא ללמדך שגדולים הצדיקים יותר ממלאכי השרת, תדע לך שבשעה שאמר ישעי' כי איש טמא שפתים אנכי ובתוך עם טמא שפתים אנכי יושב (ישעי' ו, ה) א"ל הקדוש ברוך הוא ישעיה בעצמך אתה רשאי לומר איש טמא שפתים אבל לישראל אתה אומר בתוך עם טמא שפתים שהם הקדימו עשיה לשמיעה ומיחדין את שמי פעמים בכל יום ואת קורא אותן עם טמא שפתים, מה כתיב שם ויעף אלי אחד מן

השרפים ובידו רצפה מהו רצפה רוצץ פה של מי שאומר לשון הרע על בני, במלקחים מהו מלמד שהיו שתי מלקחות הלך המלאך ליטול את הגחלת ונכזה נטל מלקחת אחת ליטול את הגחלת ונכזה חזר והביא מלקחת שניה ונתן מלקחת אחת לתוך מלקחת אחת ונטל את הגחלת ונתנה על פי ישעיה שנאמר ויגע על פי ויאמר הנה נגע זה על שפתיך וסר עונך וחטאתך תכופר (שם ו, ז) על שאמר בתוך עם טמא שפתים, נטל במלקחים גחלת שלא יכול השרף ליטול בידו אלא בשתי מלקחות נתן על פי ישעי' ולא נכזה הוא אומר כי רב מאד מחנהו ומי עצום מהן עושי דברו אלו הצדיקים עב"ל.

ולכאורה מבואר מהמדרש כאן, שיום הדין הוא פחד פחדים, אבל מי שאומר נעשה ונשמע, שמקדים עשי' לשמיעה, ומוכן לקבל על עצמו עול מלכות שמים ועול מצוותיו בשלמות, יזכה בדין. ולפי מש"כ ר' אהרן קוטלר זצ"ל זי"ע יש לנו הבנה נוספת, שהרי יום הדין בר"ה דנחשב בשעת תקיעת שופר כאילו נכנסים לפני ולפנים, הוא פחד פחדים. אבל מי שמקבל על עצמו אז נעשה ונשמע, קבלת עול מלכות שמים ועול תורה ומצוות, אז באותו רגע יצא

מאפילה לאור גדול, ונחשב יותר קדוש מהמלאכים, וממילא לא יצטרך לפחד, כנלע"ד.

ב

כתב הגר"א ז"ל זי"ע (בפי' לתקו"ז ת"ו כג, ב) □ וז"ל ביום הכפורים משגיח בהשגחה מן החלונות שכל החמשים שערים פתוחים כו', ובעשרת ימי תשובה מציץ מן החרכים עכ"ל. והיינו שבעשרת ימי תשובה, קרבת ה' אלינו הוא כמו מי שמציץ מן החרכים, מהסדקים, אבל ביום כיפור הוא כמו חלון פתוח, וכל החמישים שערים פתוחים אז. ובפירושו לדוד ה' אורי וישעי (המובא בבאר אברהם על תהלים פכ"ז מבנו ר' אברהם בשם אביו הגר"א) כתב וז"ל דרשו חז"ל דרשו ה' בהמצאו - אלו י' ימים שבין ר"ה ליו"כ, קראוהו בהיותו קרוב - זה יו"כ עכ"ל. ואין לנו גירסא כזאת בגמרא, אבל הראבי"ה (ח"ב ראש השנה סי' תקמז) גורס כך, וז"ל אמרו חכמים מאי דכתיב דרשו ה' בהמצאו וגו' (ישעי' נה, ו) - אימתי המצאו לישראל, בעשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים, קראוהו בהיותו קרוב - ביום הכיפורים. יכול בלא תשובה תלמוד לומר יעזוב רשע דרכו (שם, שם ז),

ואמרינן נמי יחיד אימת אמר רב נחמן בעשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים. מכאן למדנו שצריכין כל ישראל להתענות ולבקש תחנונים בעשרה ימים אלו עד שיתקרע עליהם גזר דין וירחמו עליהם מן השמים עכ"ל (והביאו האור זרוע חלק ב' הלכות ראש השנה סי' רנז, והמרדכי מס' יומא סי' תשכג). ומבואר בדבריהם הק' שההתקרבות שיש בעשרת ימי תשובה, היא בבחינת המצאו, שהקב"ה נמצא בסביבה, אבל אינו קרוב אלינו ממש, משא"כ ביום כיפור הקב"ה הוא ממש קרוב אלינו. וכמו שכתב הגר"א שכל החמישים שערים פתוחים ביוה"כ.

וכמה צריכים אנו לנצל את הימים הגבוהים הללו לחזור בתשובה, ולהתחזק בעבודת השי"ת, וכמו שכתב ר' אהרן קוטלר זצ"ל זי"ע במשנת ר' אהרן (עשי"ת עמ' ר"ו) וז"ל, נקל מאוד לעלות מעלה בזמן הזה, ואילו ניתנה הרשות לעין לראות הי' רואה השתנות גדולה בעולם עכ"ל.

ובמקום אחר כתב (עמ' רו) וז"ל, ב"ה שימי ר"ה עברו בחיזוק והתרוממות, וצריך לנצל את ההתחזקות הזו לעלי' נוספת,

¹ ומובא בחח"ת הגר"א (בראשית ח, ו).

לעסוק בימים אלה בעניני תשובה כדי לזכות בכפרת יוה"כ, ואל יחזיק טובה לעצמו, ואל יחשוב שאחרי העמל של ר"ה צריך לנוח, ח"ו להעלות כזאת במחשבתו אלא להיפך כמ"ש (ישעי' מ, לא) וקוי ה' יחליפו כח וגו' ירוצו ולא ייגעו ילכו ולא ייעפו. והדרך לשלימות היא רק אם ישתמש בעלייתו לעשותה דרגא לעליי' נוספת, וכשיעלה עוד מדריגה ימשיך ללכת הלאה, ולא רק לילך אלא לרוץ, כמ"ש (שם) ירוצו ולא ייגעו, ואמרו חז"ל (סנהדרין צו.) על האבות, שרצו לפני כסוסים בין בצעי המים, דאחר מדרגתם הגבוהה לא נעצרו לעמוד במקומם, ולא רק שהלכו הלאה להוסיף בשלימות, אלא רצו ועמלו כל כך כמו סוסים בבצעי המים!! וכבשו בלי הרף מדריגות חדשות. ולהתבונן בזה, אף דבמדריגות השגתם ואהבתם להשי"ת הי' להם תענוג נפלא בעבודתם, אך לא הסתפקו בזה, ועבדו עבודה קשה □ בריצה ובין בצעי המים □ לעלי' למדרגות נשגבות יותר כו'. והנה כשיש הכרח למנוחה גופנית, אין להימנע מזה, וגם זוהי עבודה, אך להתרשל ולהניח ידיו זוהי ירידה גדולה ומאבד מה שכבר השיג עכ"ל.

ובדרושי הצל"ח מבעל הנודע ביהודה ז"ל זי"ע, כתב (בדרוש יט) וז"ל, הנה הימים האדירים האלה סגולתם רב ועצום, להרבות תפלה ותחנונים לפני המקום, וכל אשר תמצא יד האדם לעשות מעשה הטוב והחסד בימים האדירים יעשה, כי הזמן גרמא, ושערי תשובה פתוחים, והקב"ה נמצא וקרוב לכל אשר יקראוהו, וימינו פשוטה לקבל שבים, ואין לנו דוגמתן בשאר ימות השנה עכ"ל.

ועי' ביערות דבש (ח"א דרוש א' ד"ה והנה כבר) שכתב דברים נוראים בסגולת ימים אלו, וההפסד למי שחוזר בתשובה, ואח"כ מתרשל וחוזר לחטאיו, וז"ל ר"ה הוא כל שנה התחלת הבריאה, ואמרינן היום הרת עולם, ואם כן ביו"ד ימי תשובה מעורר אותנו בתשובה בלי התעוררות דלמטה כלל, רק הוא מעורר אותנו כעין מעשה בראשית שהי' כטל לישראל, וזהו דרשו ה' בהמצאו, שהוא ממציא עצמו לנו טרם קראינו אליו, רק אדרבה הוא נמצא מקודם לעורר לבנו לתשובה, ולכן אם אדם יתן ללבו ירגיש בלבו תמיד ביו"ד ימים אלו רוח התעוררות לתשובה ויראת ה', אף שמפליג לדברים אחרים מ"מ לבו דופק

לתשובה, והוא כי הקדוש ברוך הוא מעורר אותנו בימים אלה לתשובה בלי הכנה דלמטה, וא"כ איפה כי ה' חפץ בנו וקורא אותנו לעבודתו ולתשובתו, איך נעבור רגע א' ח"ו לבטלה כו'.

החרוז בפיוט אדיר איום ונורא וכו' צאנך מיד גוזזים, הרצון, שלפעמים אנו רואים אדם רשע שחוזר בתשובה, יושב בצום ובכי מתפלל בעפר וכהנה דברים טובים, וכאשר יעברו ימים אחדים, הנה הוא חוזר לסורו במעשים מקולקלים, ונשכח ימי השבע מפני ימי הרעב, וסיבה לזה הוא כמו צאן שמבקשים לגוזז ובצמרו יעשו כל חפץ, יתנו לו לאכול מלח וכדומה המגדל צמר למאוד, וכאשר יגדל הצמר יגוזז וכן יעשו תמיד. וכן הס"א יונקים מן ישראל העובר שפעת קדושה אשר בו, והוא להם למחי', ולכך סביב רשעים יתהלכון, אך כאשר הם יונקים וכבר נפשו יבשה ואין לחלוחית קדושה עוד בה, כי ה' סר מעליו ומעשיו רעים וחטאים, מה הם עושים, נותנים ללבו לשוב אל ה' ולעשות טוב, עד אשר ידושן נפשו מטוב ה' כפי עבודתו במצות ה', ויהיה מלא טוב בברכת ה', ואז כאשר רואים ישמן ישורון ונפשו מלא טוב, אז ימנעו אותו מלילך במצות ה' כפעם

בפעם, ויונקים ממנו כל שפעת קדושה, ובעו"ה נותן חלקו לזרים וכוחו לנכרים. וזהו הבקשה הנ"ל שה' יציל אותנו, ולכך אמר צאנך מיד גוזזים, שלא יקרה לנו כנ"ל עכ"ל.

וראיתי בספר שערי זמנים מהמשגיח דפונוביז' הגה"צ ר' אליהו אליעזר דסלר שליט"א שכתב וז"ל, כל ימות השנה אמרו בגמ' בר"ה (טז). שיפה צעקה לאדם בין קודם גזר דין בין לאחר גזר דין, ופירש הר"ן (ד): בדפי הרי"ף ד"ה ור' יצחק) שאף שאין מובטח שתועיל לקרוע את גזר הדין לגמרי, אבל יפה ומועילה היא למעט את הפורענות. וכעין זה כתב במאירי (שם) שמקילה מהעונש. וכן בתוס' ישנים ביומא (פו: ד"ה תשובה) מבואר שתשובה לאחר גזר דין מועילה רק לעכב את הפורענות. וזוהי איפוא מעלת עשרת ימי תשובה, שבימים אלו התשובה והצעקה יפה ביותר ומתקבלת מיד, שלא רק שהיא ממעטת את הגזר דין או מעכבת אותו, אלא קורעת אותו לגמרי. וראה עוד בביאור הגר"א (או"ח סו"ס תקפב) שאפילו רשע גמור שנכתב גזר דינו בראש השנה למיתה ח"ו, יכול לקרוע את הגזר דין בעשרת ימי תשובה על ידי שיחזור בתשובה עכ"ל.

וכן כתב הלשם שבו ואחלמה
 (הקדמות ושערים שער ו' פ"ט)
 בביאור דברי הגר"א וז"ל, ותיקנו
 לבקש על הכתיבה עד נעילה
 משום דאין להחזיק עצמו לצדיק
 גמור. והבקשה הוא הן על חיי
 העוה"ב והן על חיי העוה"ז,
 ומועיל הבקשה אף לרשע גמור
 גם בחיי עוה"ב הגם שהוא לאחר
 החתימה, שהוא בראש השנה
 כנזכר, משום שיפה צעקה לאדם
 בין קודם גזר דין בין לאחר גזר דין
 כמ"ש שם (ראש השנה דף) טז, א
 עכ"ל.

וכן מבואר בריקאנטי (ויקרא כג,
 כד) וז"ל שהיו"ד ימים שבין ראש
 השנה ויום הכיפורים אינו בעבור
 הבינוניים לבד התלויים עד יום
 הכפורים, כי אף אותן שנידונו
 בראש השנה למיתה גזר דינם
 אינו נחתם עד יום הכפורים, וכן
 הוא אומר (ויקרא טז, ל) מכל
 חטאתיכם לפני ה' תטהרו, ומרבה
 אף לרשעים עכ"ל.

ובעצם יש חידוש יותר גדול
 בדברי הגר"א, שהרי הוא סבר
 שהרשע נכתב ונחתם למיתה
 בראש השנה, ואעפ"כ אם חוזר
 בתשובה הקב"ה קורע את גזר
 דינו לגמרי וכותב לו לחיים
 ביוה"כ.